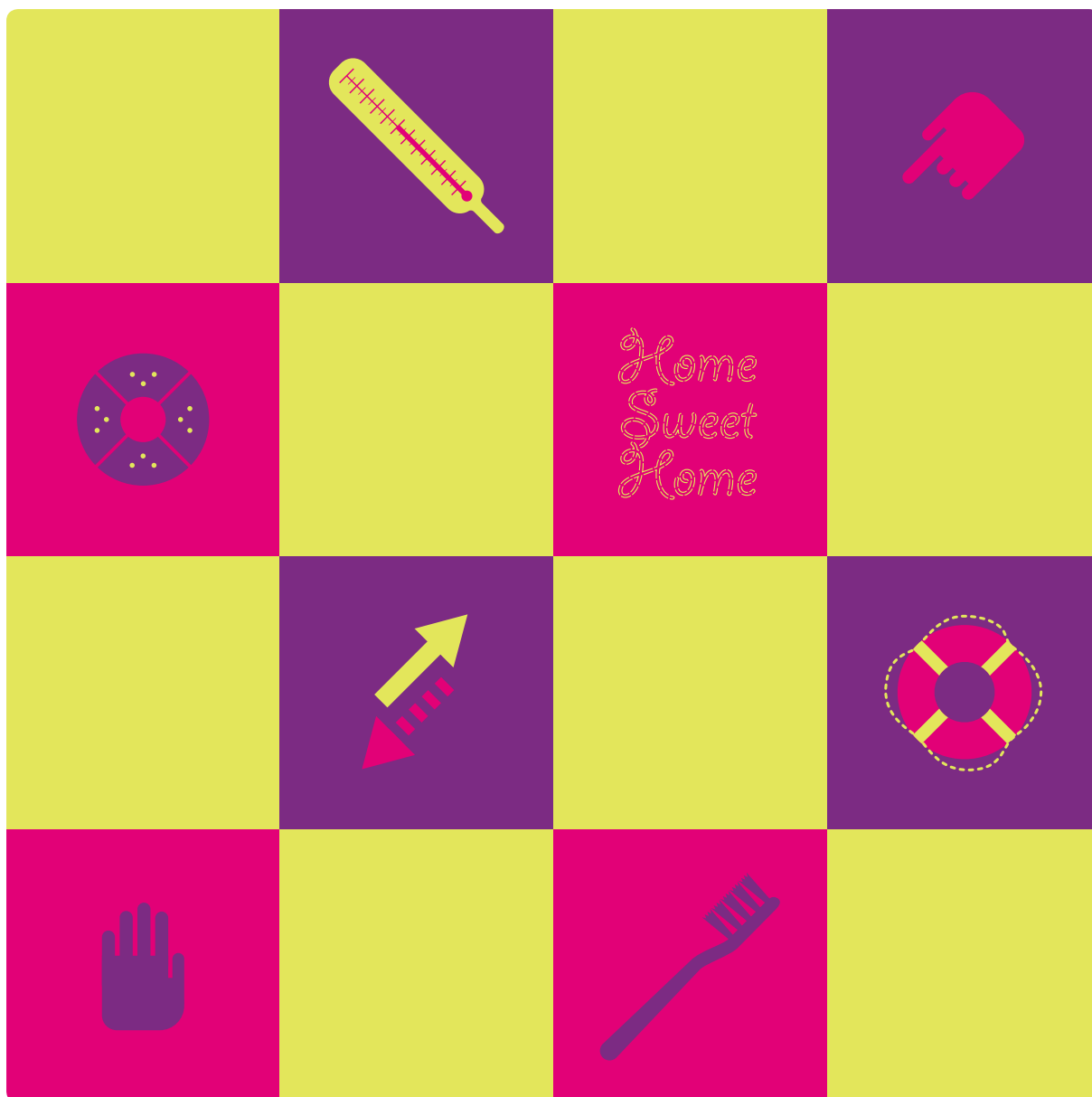

Samoilla lauteilla 2030

– Gore-Tex -rajojen aika on ohi

Karina Jutila | Tommi Laitio | Roope Mokka | Aleksi Neuvonen | Maria Riala

Johdanto

Tämä puheenvuoro on kirjoitettu Kiinassa ja Ir-
lannissa tehdyillä tietoko-
neilla Helsingissä ja Ams-
terdamissa hyödyntäen
kalifornialaisten nörttien
kehittämää internet-työ-
kalua. Ajatuksia on kehi-
teltä maassa, jonka suu-

rimman yrityksen omistavat muut kuin suomalaiset,
kaupungissa, jossa on luontevaa opiskella ja rakastua
ulkomailla. Tätä kirjoittaessa on juotu Britanniassa
pakattua teetä ja Päijänteen vettä sekä syöty Puna-
vuoren japanilaisten tekemää sushia ja Kalannissa
kasvatettuja punajuuria. Punajuuret kypsyivät ruot-
salaisessa uunissa.

Ihmisten, tavaroiden, rahan, ideoiden ja mielipi-
teiden virta tunnistaa yhä vähemmän rajoja. Yhä

harvemmin edes tiedämme, tulevatko asiat rajojen
sisältä vai ulkopuolelta.

Vain yhteen suuntaan päästävien Gore-Tex -ra-
jojen aika on ohi. Niin se vain on. Sen kanssa voi
joko opetella elämään tai kiukutella ja ottaa turpiinsa.
Ihmisten liikkuvuutta Suomeen ja Suomesta ohjaavat
kansallisia ratkaisuja enemmän yritysten kilpailu-
kyky, perheiden ratkaisut, Venäjän kehitys, EU ja
ilmastonmuutos.

Tulevaisuuden Suomi on rajoiltaan ja kulttuuril-
taan avoimempi Suomi. Kukaan ei väitä, että siellä
elämä on nykyistä helpompaa. Mutta nykyinen pelko-
perustainen politiikka ja lannistuminen eivät paranna
kenenkään arkea. Ollaan siis hetki käytännöllisiä ja
toiveikkaita. Keskitytään niihin asioihin, joihin voim-
me oikeasti vaikuttaa. Millainen Suomi vuonna 2030
voisi olla? Toivomme, että avoimempi, jännittävämpi
ja monipuolisempi. Pelkäämme, että jakautuneempi,
pelokkaampi ja kontrolloimattomampi. Todennäköi-
sesti se on hieman molempia.

OSA 1:

Suomi vuonna 2030

Täällä unionin koillisnurkassa on muutamakin Suomi.

Pääkaupunkiseutu on muiden eurooppalaisten suurkaupunkien tavoin monen kulttuurin alue. Helsingin-seutu ottaa suurempaa eroa muuhun Suomeen markkinoimalla itseään osana Tukholman, Tallinnan ja Pietarin kans-

sa muodostettua suunnikasta – ainutlaatuisena porttina Skandinaviaan, Baltiaan ja Venäjälle. Muualta maasta Helsinkiin tullessa tuntuu vähän kuin saapuisi toiseen maahan. Bussikuskien, sairaanhoitajien ja kioskimyyjien kyltit kertovat, mitä kieliä he puhuvat suomen lisäksi. Työvoimasektori toisensa jälkeen muuttuu, elinvoimaistuu ja tulee samalla riippuvaiseksi aktiivisesta maahanmuutosta. Opettaja- ja lääkärikunnan muutos on ollut valtava verrattuna 20 vuoden takaiseen tilanteeseen. Lääkäreiden ja opettajien rekrytoinnissa arvostetaan kielitaitoa sekä eri kulttuurien ymmärtämistä. Ihan kuin Stockmannilla, HUS:ssakin saa lisäkielistä bonusta.

Pääkaupunkiseudun nuorten slangissa kuuluu ilmaisia somalista, virosta ja venäjistä. Monissa pääkaupunkiseudun kouluissa suomi on vain yksi opetettavista äidinkielistä. Vuonna 2014 aloitettu lasten vapaa-ajan harrastusten ja vanhempien työtilojen liittäminen koulurakennuksiin aloitti terveyskeskus-

verkoston luomiseen verrattavan julkisten tilojen ja palveluiden uudelleenajattelun. Suomessa on paljon paikkoja, joissa eri-ikäiset ihmiset kohtaavat.

Kalasataman ja Jätkäsaaren alueista päätettiin tehdä uuden helsinkiläisen asumisen prototyyppejä. “Finns proved integration skeptics wrong”, The New York Times otsikoi laajan feature-artikkelinsa. Jutun myötä Kalasataman kylätalon yhteisöneuvoja Ahti Mohammed singahti kansainvälisen tason sankariksi. Entinen bodari Mohammed peräänkuulutti jutussa pitkäjänteisyyttä ja rehellisyyttä välineinä sovittaa elämäntyyleistä syntyviä jännitteitä. Kirjadiili on kuulemma jo allekirjoitettu brittikustantamon kanssa.

Kalasataman Verkkokadun pihapiirissä virolainen diplomi-insinööri ja alunperin turkulainen toimitusjohtaja jakavat tamppaustelineen somalialaisen perheen kanssa. Kylätalolla järjestetään asukkaiden vetämiä taitokursseja sekä lasten iltapäivätoimintaa. Elämä Kalasatamassa on rosoista, mutta yhteisöllistä. Kylätalon vuosittaiset sadonkorjuujuhlat keräävät väkeä muualtakin kaupungista, kun asukkaat esittelevät kokkaus-, esiintymis- ja käsityötaitojaan. Kalasataman Karnevaalit pitävät sukulaisinaan Lontoon Notting Hill Carnivalia ja Berliinin Karneval der Kulturenia, vaikka paikalle ei matkustakaan miljoonia vaan tuhansia juhlijoita.

Rajoja ylittävä elämä ei kuitenkaan rajoitu vain metron varteen. Etelä- ja Pohjois-Karjalassa Venäjän läheisyys on käännetty voimaksi. Itä-Suomen yliopisto tarjoaa Lappeenrannassa Pietarin yliopistojen kanssa yhteisiä kaupallisen alan tutkintoja, jotka kel-

paavat EU:n ja Venäjän alueella. Venäjää opetetaan A-kielenä jokaisessa alueen koulussa. Vanhemmat kannustavat lapsiaan venäjän opiskeluun – se kun takaa välittömästi kesätyöpaikan paikallisessa lomakylässä tai K-marketissa. Jokakesäisille suomalais-venäläisille nuorten pyöräilyleireille on vuoden jono. Itärajan ja Helsingin välillä viitoitus on neljällä kielellä – myös venäjäksi.

Monikulttuuristuminen näkyy koko ruuhka-Suomessa, vaikka Helsingissä maahanmuuttajia on prosentuaalisesti yli kaksinkertainen määrä muuhun maahan verrattuna. Turusta tai Tampereelta on vaikea löytää koululuokkaa, jossa ei puhuttaisi muitakin äidinkieliä kuin suomea ja ruotsia. Suurimmissa kaupungeissa kaikilla puolueilla on maahanmuuttaneita valtuutettuja. Kun itärajalla korostuu venäjän osaaminen, Ahvenanmaalla ja Varsinais-Suomessa hyödyttään ruotsista. Ekolaivojen tuomat turistit odottavat palveluja englanniksi ja ruotsiksi. Turun saaristo on tunnettu lähiruoastaan. Ruuhka-Suomen koululaisista koko monikulttuurisuuskeskustelu vaikuttaa hiukan vanhanaikaiselta puheelta.

Ruuhka-Suomen ulkopuolella monikulttuurisuus vahvistuu ensimmäisten peipposten myötä. Mökkikausi tuo kausityöläiset Virosta ja Venäjältä sekä lomailijat Etelä-Suomesta ja ulkomailta. Suomi on suosittu matkailukohde, koska täältä löytyy tilaa, turvallisuutta, laadukkaita tuotteita ja puhdasta luontoa. Kesällä kyltiin pystytetään maatilatoreja, jotka palvelevat niin paikallisasukkaita kuin mökkiläisiäkin. Kansanopistojen venäjän kielikurssit ovat täynnä pienyrittäjiä – pienen penseyden jälkeen “We Speak English/мы обслуживаем также на русском языке/Räägime eesti keeles”-kyltit ovat ilmestyneet ABC-huoltamoiden ja kukkakauppojen ovenpieliin. Jokainen suomalainen ymmärtää, ettei torilta saisi mansikoita ja perunoita ilman ulkomaista työvoimaa eikä Laitisen sekatarakauppa selviäisi yli hiljaisten talvikuukausien ilman kesän mökkiläisiä. Viisumivapauden innottamat venäläiset lomailevat Etelä- ja Itä-Suomessa yhtä luontevasti kuin muualla Itä-Euroopassa.

Haasteita kuitenkin riittää yhä. Ilman passia EU-alueelle vyöryneet “laittomat” maahanmuuttajat ovat osa arkea. Jopa tunnetut suomalaiset yritykset ovat jääneet kiinni dokumentoimattoman työvoiman käytöstä. EU:n tasolla on päätetty turvata etenkin elintarvike- ja rakennusosalalle työllistyville dokumentoimattomille siirtolaisille perusoikeudet koko unionin alueella. EU on solminut sopimukset Libyan ja Marokon kanssa etelärajan valvonnasta, ja komissio tukee eteläisiä jäsenmaita maahanmuuton kustannuksissa. EU:n itäraja ei keskustelussa saa paljонkaan huomiota – sitä pidetään etelärajaan verrattuna äärimmäisen turvallisena. Italia ja Espanja suhtautuvat Suomen nurinaan laittomista rajanylityksistä huvittuneesti.

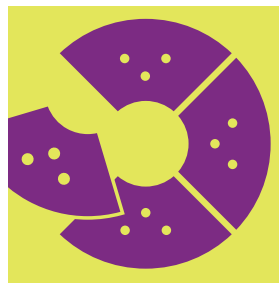
Suomi on Ruotsin, Viron ja Venäjän välissä.

Lentämisen hinnannousu on käynnistänyt kotimaan ekomatkailun kulta-ajan. Ahvenanmaa ja Saimaan alue on löydetty uudestaan. Suomen eri alueiden profiilit ovat selkeytyneet. Yhä runsasluminen Lappi vetää turisteja Suomesta ja ulkomailta. VR:n ravintolavaunut ovat tunnettuja maukkaasta ja kokeilevasta kasvisruoasta. Suomen sijainti korostuu. Ulkomaanmatkat tehdään lähemmäs kuin ennen, vesireittejä tai raiteita pitkin. Junamatka Eurooppaan tai Venäjälle on lapsiperheen yleinen lomavaihtoehto. Ekolaivat Tukholmaan, Gdanskiin ja Kööpenhaminaan tarjoavat mukavan tavan matkustaa.

Helsinki–Tallinna -tunneli on lisännyt sekä lomattä työmatkailua kaupunkien välillä. Helsinkiläiselle kulttuurin ystävälle Tallinnan konsertti- ja näyttelytarjonta tuntuu olevan yhtä lähellä kuin Espoon EMMA. Helsingin rautatieasemalta lähtee päivittäin neljä pikavuoroa Moskovaan. Tuhannet suomalaiset ja venäläiset pendlaavat viikoittain maiden väliä. Juniin nousevat rakennusmiesten ja lähihoitajien rinnalla myös Bolshoihin ja kylpylöihin suuntaavat eläkeläisryhmät, Pietarin villiin yöhön valmistautuvat nuoret ja sukulaisiin reissaavat perheet.

Kokeakseen Venäjän ei kuitenkaan tarvitse lähteä maasta. Vuosaareen syntyneestä Pikku-Moskovasta on tullut Helsingin parhaimpia bilealueita sekä tunnettu turistikohde. Helsinki ylpeilee markkinoinnissaan Pikku-Moskovalla, joka tarjoaa halpaa ja autenttista venäläisruokaa, aamuviiteen auki olevia klubeja, venäläisiä ruokakauppoja, käsityökurseja sekä aitoja venäläisiä saunakokemuksia.

Jakaminen on suomalaista.

Kaupungeissa ja kunnissa taataan jokaiselle verotetuun yhteisöllinen harrastus. Juuri harrastukset kokoavat naapurit ja kylänmiehet yhteen. Koulujen jumppasalit, luokkahuoneet ja urheilukentät on koulutuntien ulkopuolella valjastettu yleisen harrastustoiminnan käyttöön. Tämä kuvastaa hyvin julkisen sektorin uutta roolia: kyse on ihmisten yhdessä tekemisen, harrastamisen ja uuden kehittämisen mahdollistamisesta tarjoamalla puitteet toiminnalle, ei niinkään valmiiden palveluiden tai rahallisten avustusten jakamisesta. Avustuksia toki jaetaan yhä, mutta uusin ehdoin: julkista tukea saavat järjestöt on velvoitettu

tarjoamaan avoimen oven toimintaa myös rekisteröitymättömille harrastajille.

Helsingin Juhlaviikoilla tuhannet suomalaiset avaavat kotinsa ja korttelipihansa. “Tule meille syömään” -illallisvaihtoissa perheet kutsuvat toisen perheen syömään kotiinsa ja seuraavana päivänä pääsevät vieraidensa kattaman pöydän ääreen. Pöytänsä panevat koreaksi myös pääministeri, Nokian intialainen insinööri aviomiehineen, virolaisten lähihoitajien neljän hengen kommuuni, somalialaistautaisen koripallotähden perhe, Helsingin ylipormestari ja Michelin-kokki.

Jakaminen on myös osa suomalaista ilmasto-politiikkaa. Yhteisölliset rakennusprojektit tekevät omistusasumisen mahdolliseksi myös vähävaraisimmille ja vastaavat vähemmistöjen erityistarpeisiin. Suurempien asuntojen myötä useampi sukupolvi voi asua saman katon alla. Verohelpotukset ovat palauttaneet pesulat, saunat ja siivouspalvelut kyliin ja kortteleihin – ja samalla vapauttaneet kansalaisten kodit tuhottomasta laitemäärästä. Julkiset saunat ja pesulat ravintola-, hyvinvointi- ja deittipalveluineen tuovat ihmisiä yhteen. Moni suomalainen tunnustaa, että maahanmuuttajat ovat parantaneet palvelua.

Uusi palvelukotiketju tarjoaa laadukkaita, standardisoituja palveluja monella kielellä. Dementoituneissaan vanhukset usein unohtavat suomen kielen, minkä vuoksi etenkin venäjän- ja vironkielisiä hoitajia houkutellaan jatkuvasti yksityiselle sektorille. Vanhus- ja senioripalvelut on jo tiukasti kilpailtu alue. Imatralla toimii yksityinen venäjänkielinen vanhainkoti. Punaisen Ristin koordinoima kielipalvelu tarjoaa maahanmuuttajille mahdollisuuden opiskella suomea yhdessä “harmaiden tiikerien” kanssa. Samalla vanhainkoteihin ja niihin yhdistettyihin päiväkoteihin luodaan viriketoimintaa ja yhteistä tekemistä. Töölönlahden keskustakirjastossa lapsilla on mahdollisuus saada apua kotitehtäviin ja suomen kielen oppimiseen sekä ohjausta luovaan kirjoittamiseen ja kuvaa-

miseen. Vapaaehtoisina vetäjinä toimivat kirjastolla työpäivänsä viettävät luovan työn freelancerit.

Yhteisöllisyyttä tukeviin työmarkkinasopimukseen sisältyy neljä vapaaehtoistyöpäivää. Järjestöt, puolueet, uskonnolliset yhteisöt ja julkiset toimijat kilpailevat luovilla ideoilla, joilla saadaan ihmisiä tekemään asioita yhdessä. Tarjolla on munkinpaistoa, eläkeläisrouvan viljelypalstan kunnostamista, raitiovaunujen maalaamista ja avustamista kankeakielisten e-lomakkeiden täyttämässä.

Yli 100 työntekijän yrityksiltä ja yhteisöiltä edellytetään monimuotoisuussuunnitelmaa, johon on kirjattu toimenpiteiden ja koulutuksen lisäksi myös prosentuaaliset tavoitteet maahanmuuttajien työllistämisestä. Yhteiskunnalliset yritykset tukevat työnantajia sekä maahanmuuttajien kotoutumisessa että ulkomaisen koulutetun työvoiman rekrytoinnissa. Henkilöstöosaston uudet suunnittelijat ja ulkopuoliset konsultit sekä järjestöt tukevat työyhteisöä kokonaisvaltaisesti ottamalla huomioon myös perheiden ja puolisoitten tarpeet. Työnantajien työntekijöilleen ja heidän perheilleen tarjoama harrastustoiminta on yleistä.

Politiikan julkilausuttuna tavoitteena on antaa julkiselle vallalle ja yrityselämälle monimuotoiset kasvot ja nostaa esiin kannustavia esimerkkejä kaikista ammattikunnista. Työhallinnon ja Kelan asiakaspalvelutehtävissä sekä kuntien sosiaalitoimessa, nuorisotyössä, terveydenhuollossa ja opetustehtävissä neljännes työntekijöistä on maahanmuuttajataustaisia ruuhka-Suomessa. Julkisia palveluita tarkastellaan paikkakunta- ja asiakaskohtaisesti, minkä vuoksi osassa terveyskeskuksista työkieleksi on valittu englanti.

Tasavallan presidentti palkitsee vuosittain Suomen parhaana työpaikkana monikulttuurisen ja menestyneen yrityksen tai yhteisön. Muut valtion virastot yrittävät petrata suoritustaan Verohallinnon voitettua palkinnon 2029.

OSA 2:

Miten tähän yhteiskuntaan päästään?

Aloitetaan kotoa ja koululta.

Suurin osa ihmisistä muuttaa maasta toiseen perheensä mukana. Siksi maahanmuuttopolitiikassa onnistutaan, jos lapsuudessa onnistutaan. Perhe olisikin maahanmuuttopolitiikan paras perusyksikkö.

Kodeissa ja perheissä opitut arvot ratkaisevat, miten onnistumme rakentamaan yhteiskuntaa, johon kaikki kokevat kuuluvansa. Monikulttuurinen yhteiskunta on myös jatkuvan neuvottelun ja toistuvien konfliktien yhteiskunta. Hakemalla ratkaisuja yksittäisen perheen ja lapsen tasolla löydetään joustavampia käytäntöjä ja vältetään ahdistava lokeroiminen.

Hyvä lapsuus ei synny sattumalta. Turvaamalla jokaiselle lapselle ainakin yksi turvallinen aikuiskontakti, oman kielen opetus ja yksi viikoittainen harrastus vahvistetaan tunnetta kuulumisesta yhteisöön. Monimuotoiset koulut tarvitsevatkin muita kouluja enemmän työvoimaa. Opettajankoulutukseen rekrytoinnissa on uskallettava suosia kulttuurisia vähemmistöjä. Kysymys ei ole hyvästä tahdosta, vaan asiantuntemuksesta, esimerkistä ja rahasta.

Lapset ja koulut ovat tehokkain silta myös vanhempien välille. Avaamalla koulurakennukset lähiyhteisöille voidaan kouluista luoda turvallisia paikkoja, joissa on mahdollisuus tehdä asioita yhdessä ilman, että erilaisuutta alleviivataan. Kirppu- ja ruokatori koulun käytävillä tai koripalloturnaus jumppasalissa on sekä yhteisöä vahvistavaa että tehokasta tilankäyttöä.

Perheitä ja vanhemmuutta on tuettava vahvemmin koulun, sosiaalityön ja harrastustoiminnan kautta. Suomen maahanmuuttopolitiikassa on linjattava selkeästi, että perheet ovat tänne tervetulleita. Lapsella on oikeus sukuun ja perheeseen. Suomeen työn vuoksi muuttavia perheitä tulee tukea kummiperheillä ja relocation-palveluilla. Keskeisissä lainsäädäntöprosesseissa tulee arvioida vaikutukset lapsuuteen.

Työpaikan on muututtava.

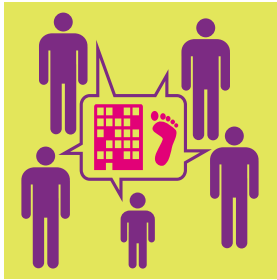
Keskustelu työelämän muutoksesta on keskittynyt liialti yksittäiseen maahanmuuttajataustaiseen työnhakijaan. Muutosta tarvitsevat kuitenkin yksittäisiä maahanmuuttajia enemmän työpaikat ja työyhteisöt. Tällä hetkellä vain 3 % suomalaisista työnantajista on palkannut maahanmuuttajia.

Maahanmuuton haasteet kytkeytyvät yleisiin työelämän uudistamistarpeisiin. Monimuotoisessa työyhteisössä on pystyttävä keskustelemaan ja selittämään asioita uudella tavalla. Julkisen sektorin osuutta maahanmuuttajien työllistämisessä on kasvatettava niin, että kielitaito- ja pätevyysvaatimukset joustavat kokemuksen ja asiakaskunnan perusteella. Vauhtia uudistuksiin saadaan lisäämällä oppisopimuskoulutusta ja tarjoamalla monimuotoistuville yrityksille muuntokoulutusta. Uusilla verkostoitumispalveluilla tuodaan maahanmuuttajien osaaminen samoilta rekrytointiareenoille muiden kanssa. Maahanmuuttajien perusväestöä yleisempi työttömyys ja turhautuminen ovat Suomen merkittävimmät turvallisuusuhat. Muutoksen vauhdittamiseksi positiivista erityiskohtelua tulee käyttää välineenä kohtaamisammattien koulutukseen rekrytoinneissa (opettajien lisäksi sosiaalityö, poliisit). Työyhteisöjen avaamista on tuettava alan akateemisella seurantatutkimuksella.

Suomessa työpaikat ja asunnot vaihtavat omistajaa tuttavaverkostojen kautta. Luottamusverkostojen avaamiseksi myös lyhyet työpätkät on laitettava useammin avoimeen hakuun. Juuri ensimmäisen hyvän työpaikan saaminen on ratkaisevaa koko työuran näkökulmasta.

Samalla on hyväksyttävä, että yhtäläinen kouluopetus, lounasruoka, rivitalokolmio tai lähikauppa eivät sovi kaikille. Eriytyminen voidaan nähdä myös mahdollisuutena. Mahdollisuuskäkökulma avaa ovia uuteen liiketoimintaan, parempaan asiakaspalveluun ja monipuolisempiin lähipalveluihin. Juhlavaatteita tarvitaan muulloinkin kuin kristillisinä juhlapyhinä. Mahdollisuuskäkökulma myös muistuttaa, kuinka monissa ammateissa tarvitaan uutta kielitaitoa, uutta asiaosaamista ja monipuolisempaa viestintää.

Luodaan yhteinen tulevaisuus.

Tulevaisuuden Suomen on perustuttava oikeuksille, velvollisuuksille ja kyvyille. Pelkät arvojen listaukset eivät riitä. Suomi tarvitsee toiminnalliset hyveet. Voisimme aloittaa vaikka vapaaehtoisuudesta ja jakamisesta.

Ilmastonmuutoksen hillitsemisen eli vähähiilisen yhteiskunnan tuomassa niukkuuden ajassa yhdessä omistaminen on sekä ympäristölle että yhteisölle hyväksi. Kun yhä useammalla on vapaaehtoisesti tai ilman omaa valintaa enemmän vapaa-aikaa, hyödyllisyyden on perustuttava palkkatyön lisäksi osallistumisen varaan. Juuri laajalla vapaa-ajalla siunatuissa ihmisissä on selkeä potentiaali. Meillä kaikilla on taitoja, joita voisimme jakaa muiden kanssa. Yhteiseksi hyväksi toimiminen takaa myös yhteiskuntarauhaa.

Yhteinen suomalainen tulevaisuus pitää rakentaa yhteisöissään vastuuta kantavan yksilön varaan. Julkisella sektorilla on erityinen vastuu osoittaa toiminnassaan, että erilaistuminen on muunnettavissa resurssiksi ja onnellisuudeksi. Päätöksentekijöiden on luotava yhdessä tutkijoiden ja kansalaisten kanssa argumentaatiopohja, jolle avointa yhteiskuntaa rakennetaan. Tarvitaan siis kokeiluja, investointeja sekä selkeämpiä rooleja kansalaisille. Epävarmuuden kanssa on opittava elämään.

Kirjastojen, neuvoloiden ja muiden julkisten palveluiden toiminnassa on viestittävä selkeämmin niitä yhteiskunnallisia hyveitä, joiden vuoksi palvelu tarjotaan. Esimerkiksi kirjastolla on merkittävä rooli yhteisvastuun ja jakamisen opettamisessa. Kirjastot tarjoavat parhaimmillaan tiloja ja materiaaleja vapaaseen kansalaistoimintaan. Juuri vahvempi toiminnallinen viestintä tukee yhteisten arvojen rakentamista ja jaettua arkea. Uudenkin tulijan on voitava ymmärtää, miksi valtio tarjoaa lainakirjoja, kouluruokaa, julkista liikennettä, puistoja ja teatteria.

Uudenlainen yhteinen elämä vaatii kuitenkin rehellisyyttä nykytilannetta kohtaan. Tämän päivän Suomessa rasismi ja muukalaisvastaisuus ovat yksittäistapausten sijasta laajamittainen ongelma, jota emme ota tarpeeksi vakavasti. Rasismi ja muukalaisviha ovat uhkia julkiselle tilalle ja kulttuurille. Rasismi ei ole maahanmuuton seuraus. Syrjinnän ja ahdistelun kitkemiseen tarvitaan tiukempia toimia. Yhdenvertaisuudessa ei ole kyse vain asenteista, vaan myös puuttumisesta, kohtaamistaidoista ja oikeusturvasta. Vastuu jakautuu yksilöiden ja valtion kesken.

Kyky tehdä valintoja ja kantaa vastuuta ovat

keskeisiä kansalaistaitoja tilanteessa, jossa julkisen sektorin kokoa ja vastuita joudutaan arvioimaan uudelleen. Tärkeää on myös ymmärtää, että monikulttuurisessa yhteiskunnassa eri mieltä oleminen ja asioiden uudelleen perusteleminen ovat pysyviä asiointiloja. Juuri eriytymisen vuoksi palvelutyössä tulee lisätä vertaistuotantoa ja ottaa huomioon asiakkaiden näkemykset, jotta monimuotoisiin tarpeisiin voidaan vastata. Voimauttamalla yhä useampia tuotamaan hyvinvointia ja huolenpitoa yhdessä, julkisia resursseja voidaan kohdistaa niille, jotka apua todella tarvitsevat.

Ollaan paremmin tässä.

Ilmastonmuutoksen myötä Suomen maantieteellinen sijainti korostuu. Suhteet Pohjoismaihin, Baltiaan ja Venäjään tulevat ratkaisemaan Suomen pärjäämisen. Julkisia investointeja tulee suunnata Venäjän raideliikenteen ja Helsinki–Tallinna -tunnelin kaltaisiin kestävä kehityksen hankkeisiin. Muuten jäämme helposti eristetyksi pussinperäksi. Helsingistä tulee päästä Pietariin parissa tunnissa ja Berliiniin yhdessä yössä.

Suomenlahden kaivuutöiden lisäksi Suomen suhtautumisessa Venäjään ja Suomessa asuviin venäläisiin on eniten uurastamista. Pelkästään Lappeenrannan seudulla käy vuosittain 600 000 venäläistä, jotka kuluttavat Suomessa 160 miljoonaa euroa. Ennusteiden mukaan vuonna 2030 määrä on kolminkertainen.

Venäjä ei kuitenkaan ole vain rajan toisella puolella. Venäläiset ovat tulevaisuudessa Suomen suurin kulttuurivähemmistö. Suomessa on jo nyt paljon käyttämätöntä Venäjä-osaamista, mutta pelkästään sen mobilisointi ei riitä. Nyt 70 % suomalaisista suhtautuu kielteisesti maahanmuuttoon Venäjältä. Suomalaisien mielikuvat venäläisistä ja Venäjästä ovat jääneet Neuvostoliiton aikaan. Venäjän ja venäjän osaaminen on keskeistä maahanmuuton, turismin ja kaupan tulevaisuuden näkökulmasta. Hyvä alku olisi venäjän opetuksen lisääminen ruuhka-Suomen ja Itä-Suomen kouluissa. Samalla luovan alan toimijoiden, journalistien, kunnallispäättäjien ja yhteiskunnallisten yrittäjien kontakteja kollegoihin Venäjällä tulee tukea systemaattisesti.

Samalla Suomen pitää kantaa globaali vastuunsa suoraselkäisemmin. Näillä näkymin maailmassa on vuonna 2050 lähes kymmenen miljardia ihmistä, joista yhä harvemmalle riittää töitä. Hyödyttömyyden tunne on yksi tulevaisuuden suurimpia haasteita. Liikkuvuuden näkökulmasta globaali köyhyyden poistaminen ja väestönkasvun hillitseminen ovat myös suomalaisia haasteita. Oppeja jakamisen, osallisuuden ja hyödyllisyyden rakentamisesta tulee käyttää välineinä myös kehityspolitiikassa.

OSA 3:

Miksi tähän suuntaan?

Kansainvälisyys on jo jokaisen suomalaisen arkipäivää.

Suomeen muuttaa konservatiivistenkin arvioiden mukaan seuraavan 20 vuoden aikana noin 200–300 000 uutta ihmistä. Jos he kaikki muuttaisivat samaan kaupunkiin, tulisi siitä Suomen toiseksi suurin kaupunki. Samalla tuhannet suomalaiset muuttavat pois. Väestömuutoksen vaikutukset tulevat näkymään kaikkialla yhteiskunnassa. Vaikka muutos on pelottava, nykyinen pelkovetoinen politiikka johtaa tasapäistämiseen ja ahdasmielisyyteen, joka on lopulta kaikkien kannalta huono. Meidän on kyettävä demonstroimaan paremmin keskinäisriippuvuutta täällä asuvien ihmisten välillä.

Yhä useampi suomalainen työskentelee ulkomaisen yrityksen palveluksessa. Suomen merkittävimmät yritykset ovat kansainvälisiä. Nuoret suomalaiset lähtevät opiskelijavaihtoon ja au-pairiksi. Vantaalaisessa K-marketissa bosnialaistustainen varastomies nostelee perulaisia avokadoja kylmätilaan. Etsimme tietomme paikallisista ravintoloista kalifornialaisten kehittämällä hakukoneella. Suomalainen rakentaminen nojaa virolaiseen työvoimaan. Joka kolmas helsinkiläinen bussikuski on maahanmuuttaja. Koneen pääkonttorissa Keilaniemessä puhutaan englantia. Monilla paikkakunnilla viikonlopun ravintolavaihtoehdot ovat ABC-huoltoasema ja turkkilaisen perheen pyörittämä pizzeria. Poliitikkaamme linjataan täällä ja Brysselissä.

Let's face it. Suljettua Suomea ei enää ole. Lopeetaan haihattelu vain yhteen suuntaan päästävistä "Gore-Tex -rajoista": niin kauan kuin täältä virtaa ihmisiä, informaatiota, rahaa, tuotteita ja palveluita maailmalle niin kauan virta käy myös toiseen suuntaan.

Kyse on laajalti myös vahvistamisesta ja levittämisestä. Monet tässä paperissa ehdotetuista asioista ovat jo pienemmässä mittakaavassa useiden Suomessa asuvien todellisuutta tai toimivat hyvin jossain muualla.

Maahanmuutto on resurssikysymys.

Nykyisellään maahanmuuttopolitiikka on suomalaisen päätöksenteon kummajainen. Suomi on nyt huokutteleva vain niille, joilla ei ole vaihtoehtoja. Nykyisin kaikki maahanmuuttajat maksavat hintaa järjestelmän väärinkäyttäjistä kyykyttämisenä ja kyseenalaistamisena. Reiluuden, jakamisen ja luottamuksen kulttuuri ei tarkoita sinisilmäisyyttä.

Perusturvan takaaminen mahdollisimman monelle on oltava tärkeämpää kuin virheetön suoritus oleskelulupien myöntämisessä. Entä jos maahanmuuttopolitiikka perustuisi pohjoismaiseen hyvinvointivaltioajatteluun? Hyvinvointivaltion kustannustehokkuus nojaa luottamukseen, julkisten toimien arvon ymmärtämiseen ja yhteisiin tavoitteisiin (työllisyys, terveys, yhteiskuntarauha jne). Paremman maahanmuuttopolitiikan tärkein tavoite tulee olla oikeudenmukaisuus, ei kontrolli.

Maahanmuutto ei kuitenkaan tarkoita paluuta vanhaan. Hyvinvointivaltio vaatii uudistamista. Kyseessä on myös irtautuminen pohjoismaisen hyvinvointivaltion totaalisesta universalismista. Sama malli ei sovi kaikille, tiedämme tämän jo. One size fits all -ajattelua on pystyttävä soveltamaan, räätälöimään sekä heikoimpien että vaativimpien tarpeisiin. Nyt molemmista päistä pudotaan järjestelmän ulottumattomiin.

Liikkuvuus ei ole valinta. Se on ilmiö, joka tapahtuu. Valittavanamme ovat keinot, joilla kytkemme uudet ihmiset ja heidän resurssinsa suomalaisen hyvinvoinnin rakentamiseen. Liikkuvuutta ei kannata lähestyä pehmeänä asenne- tai suvaitsevaisuuskysymyksenä. Jos kaupunki suosii maahanmuuttajaperhettä asuntovalinnassa, asunto on pois joltain muulta. Jollekin annettu työpaikka on toiselta pois. On kaikille reilumpaa puhua resursseista ja tarpeista. Kansainvälinen vertailu todistaa, että maahanmuuton ja hyvinvoinnin suhde ei ole yksiselitteinen: UNDP:n inhimillisen kehityksen indeksin yläpäästä löytyvät siirtolaismaa Australia ja Suomen kaltainen niukan maahanmuuton Japani. Esimerkiksi Australia, Alankomaat ja Kanada osoittavat, että maahanmuuttajat ovat heitä viisaasti haaliville maille resurssi.

Sen sijaan, että hukkaamme energiaa keskusteluun maahanmuuton tarpeesta, olisi viisaampaa pyrkiä takaamaan maahanmuuttajien osallistuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työmarkkinoille. Monimuotoistuminen on toteutettava tavalla, joka parantaa kaikkien täällä asuvien hyvinvointia. Osallisuuden takaaminen kaikille on keskeistä. Voimme yhä vähemmän päättää ketkä tänne tulevat, mutta voimme ratkaista ketkä tänne jäävät ja miksi. Arki ratkaisee. Kovimmassa muutospaineessa ovat koulut, työpaikat ja harrastustoiminta. Pääsyä näihin arjen perusrakenteisiin tulee helpottaa. Miten maa-

hanmuuttajanuori löytää urheiluseuran harjoitukset tai partiolippukunnan? Miten hänen äitinsä kuulee Martoista tai vanhempainneuvostosta?

Maahanmuuton vaatima muutos ei synny vain valtion toimenpiteillä, tiedotuskampanjoilla tai jämäkämmällä ohjauksella. Yhteiseksi koetun valtion ja yksilön elämän suhde tarvitsee välittäjiä sekä kansalaisjärjestöistä, kansalaisista itsestään että liike-elämästä. Muutos kohti avoimempaa yhteiskuntaa vaatii, että ihmiset näkevät itsensä osana muutosta. Tarvitsemme tuotteita, haaveita ja syöttejä toimia yhdessä oikein.

Lopuksi

Tämä puheenvuoro ei tarjoa tiukkaa toimintasuunnitelmaa. Olemme tietoisesti idealistisia kuitenkin niin, että kuvattu yhteiskunta on mahdollinen.

Kansallisen eristäytymisen juna meni jo pari vuosikymmentä sitten.

Olemme riippuvaisia muusta maailmasta enemmän kuin suurin osa arkiajattelussaan ymmärtää. Olemme olleet yhdessä muiden kansallisvaltioiden kanssa muuttamassa globaaleja pelisääntöjä. Emme voi sulkea rajoja ja katkaista yhteyttä muihin. Yhteys ja keskinäisriippuvuus tuo mukanaan paljon neuvottelua, epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä. Mutta myös onnistumisia, uusia ideoita sekä vapautta ja turvaa sitä tarvitseville. Monikulttuurisuus on Suomen – ja muiden – väistämätön tie.

Olemme tietoisesti jättäneet maahanmuutto- ja kotoutumisasiäntöpolitiikan erityiskysymykset puheenvuo-

ron ulkopuolelle. Keskustelu tulevaisuudestamme kompastuu nykyisin usein juuri yksityiskohtiin. Koimme tärkeämmäksi esittää ajatuksia siitä, millaista elämää täällä tavoitellaan. Me voisimme olla paljon pehmeämpi ja innostavampi yhteiskunta. Liikkeelle on lähdettävä määrittelemällä rohkeasti huomisen parempi yhteiskunta ja sen jälkeen suunnattava yksityiskohdat suuren linjan mukaisiksi. Ongelmakeskeisestä ja liian lähelle katsovasta politiikasta tulee panikoivaa, varovaista ja reaktiivista.

Maahanmuutto ei ratkaise hoitajapulaa tai maan sisäisen muuttoliikkeen haasteita. Maahanmuuttajista ei ole tilkkeiksi niille alueille ja niihin ammatteihin, joille kantaväestöä ei riitä tai saada. Maahanmuuttajilla tulee olla sama oikeus valita asuinpaikkansa kuin kantaväestöllä. Kansainvälinen liikkuvuus ei ole valinta, vaan ilmiö, joka pakottaa miettimään uusiksi tapaa elää Suomessa.

Miten tämä paperi tuotettiin?

Demos Helsinki ja Ajatuspaja e2 järjestivät 26.–27.8.2009 kaksipäiväisen päättjäkurssin globaalitaloudesta ja maahanmuutosta. Paikalle kutsuttiin joukko politiikan, järjestökentän ja yrityselämän avainhenkilöitä tuottamaan tuoreita ajatuksia ja toimenpide-ehdotuksia.

Kurssilla painotettiin tulevaisuuskeskeistä, vuorovaikutteista työryhmyöskentelyä perinteisten seminaarien sijaan. Keskustelujen kautta pyrittiin löytämään vastauksia mm. siihen, millaista politiikkaa yllirajainen Suomi tarvitsee ja miten voimme luoda lisätilaa monimuotoisuudelle. Osallistujilta toivottiin rohkeutta innovoida ja ajatella omasta organisaatiostaan ja taustastaan riippumatta.

Kurssin ohjelmaan kuului asiantuntija-alustuksia, kommenttipuheenvuoroja ja intensiivisiä ryhmäkeskusteluja. Ensimmäisenä kurssipäivänä käytimme wikicafé-metodia, toisena istunnot pidettiin teemalla Tulevaisuustyöpaja 2030. Liikkeelle lähdettiin vuodesta 2030, jolloin menneet tapahtumat ja nykyhetki eivät dominoineet keskustelua.

Lopputeesit koottiin yhteisen keskustelun myötä kurssin lopuksi teeseiksi, jotka toimivat pohjana tälle puheenvuorolle. Paperin sisällöstä vastaavat vain ajatushautomot Demos Helsinki ja Ajatuspaja e2.

Kiitämme tuesta seuraavia tahoja: sisäasiainministeriön koordinoima YES-hanke, Suomen Kuntaliitto, British Council ja Magma

Sauna-kurssilaiset

Panu Artemjeff, projektikoordinaattori, Sisäasiainministeriö

Hannakaisa Heikkinen, kansanedustaja (kesk), Eduskunta

Torsti Kirvelä, kehityspäällikkö, Suomen Kuntaliitto
Ilkka Miettinen, I varapuhemiehen erityisavustaja, Eduskunta

Martta October, lainsäädäntösihteeri (sd), Eduskunta

Kirsi Ojansuu, kansanedustaja (vihr), Eduskunta

Juhana Olkkola, johtaja, henkilöstö- ja lakiasiat, SOL

Lena Paju, naispoliittinen sihteeri, Vasemmistoliitto

Merja Räihä, toimitusjohtaja, Prokura

Matti Saarinen, Managing Partner, KREAB
Gavin Anderson

Arto Satonen, kansanedustaja (kok), Eduskunta

Björn Sundell, tutkimusasiamies, Magma

Tuija Talvitie, johtaja, British Council

Antti Vuolanne, kansanedustaja (sd), Eduskunta

Sauna-kurssin asiantuntijat

Annika Forsander, maahanmuuttojohtaja, Helsingin kaupunki

Veronika Honkasalo, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Michael Keith, Professor and Director, COMPAS, University of Oxford

Tuomas Martikainen, akatemiattutkija, Åbo Akademi

Jarkko Rasinkangas, tutkija, Turun yliopisto

Mika Raunio, tutkija, Tampereen yliopisto

Pasi Saukkonen, tutkija, CUPORE

Jorma Sipilä, professori, Tampereen yliopisto

Ryszard Szulkin, Professor of Sociology, University of Stockholm

Haastattelut

Kerttu Tuomas, EVP (Human Resources), Kone Oyj

Markku Heinonen, kehitysjohtaja, Lappeenrannan kaupunki

Aineisto

- 15/30 Research (2009): Maahanmuuttajanuoret Suomessa
- Crabtree, James (2009): Citizenship first: the case for compulsory civic service. Prospect 156.
- Garton Ash (2007): Europe's true stories. Prospect 131.
- Giddens, Anthony (2007): Diversity and trust. Prospect 140.
- Helsingin Sanomat vuosina 2008-2009.
- Hällsten, M. & Szulkin, R.: The long-arm of immigrant-dense suburbs? The educational and labor market careers of young immigrants educated in Sweden
- Keith, Michael (2009): Cohesion, Integration and 21st Century Migration. Esitys Sauna-kurssilla 26.8.2009. <http://www.slideshare.net/DemosHelsinki/professor-michael-keith-cohesion-integration-and-21st-century-migration>
- Koskela, Hille (2009): Pelkokierre. Gaudeamus.
- Koskinen et al. (2007): Suomen väestö. Gaudeamus.
- Landry, Charles & Wood, Phil (): The Intercultural City. Planning for diversity advantage. Earthscan.
- Leiponen, Leena (2008): Loppuraportti maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmisteluprosessista.
- Löytty, Olli (2008): Maltillinen hutu
- Martikainen, Tuomas (toim.) (2006): Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. SKS.
- The New York Times (2009): A Generation Away, Minorities May Be The Majority. 14.8.2009.
- Purra, Riikka (2009): Maahanmuutto vaaliteemana useissa EU-maissa. Turun Sanomat Alio 6.5.2009
- Pöyhtäri, Reetta & Simola, Anna (2009): Esitelmä Suomen Journalistiliiton maahanmuuttajat mediassa -seminaarissa 26.9.2009.
- Savon Sanomat (2009): Oma uskonto on osa kansan juuria. Pääkirjoitus 19.7.2009.
- Sisäasiainministeriö (2008) Työvoiman maahanmuuton edistämisen yhteistyömuodot lähtömaiden kanssa -hanke. Hankkeen loppuraportti 31/2008
- Szulkin, Ryszard (2009): The Long Arm of the Segregated Suburb. Esitys Sauna-kurssilla 27.8.2009 <http://www.slideshare.net/DemosHelsinki/long-arm-of-the-segregated-suburb>
- Tilastokeskus: Väestöennuste www.stat.fi
- Työ- ja elinkeinoministeriö: Suomeen työhön. Tietoa Suomeen muuttajalle.
- UNDP (2009): Human Development Report. Overcoming Barriers: Human Mobility and development.
- Zonderop, Yvonne (2009): Onderbroeders & Bovenbroeders. De Volkskrant 4.7.2009

DEMOS HELSINKI
projektijohtaja Tommi Laitio
tommi.laitio@demos.fi
GSM 050 563 4950

AJATUSPAJA e2
johtaja Karina Jutila
karina.jutila@e2.fi
GSM 050 551 5361

YHTEISTYÖKUMPPANIT

